

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE, ROMÂNIA
UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI, CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
ȘCOALA DOCTORALĂ "EDUCAȚIE, REFLECȚIE, DEZVOLTARE"

REZUMATUL EXTINS AL TEZEI DE DOCTORAT

Atitudinile cadrelor didactice din învățământul preșcolar privind cultivarea competențelor socio-emoționale și de procesare a informațiilor sociale ale copiilor

Coordonator,

Prof. Univ. Dr. Mușata Dacia Bocoș

Student doctorand,

Yafit Shihon Sherf

Cluj-Napoca

2019

ABSTRACT

Prin intermediul acestei cercetări s-a urmărit expansiunea cunoașterii privind domeniul de dezvoltare a competențelor cognitive și socio-emoționale ale preșcolarilor. Mai specific, în cercetarea de față s-au investigat atitudinile cadrelor didactice care activează în instituții de învățământ preșcolar față de dezvoltarea competențelor socio-emoționale și a celor de procesare a informațiilor sociale în rândul copiilor din grădinițe.

Pentru a atinge scopul de cercetare vizat, au fost utilizate metode mixte de cercetare. Eșantionul participant a fost compus din 65 de cadre didactice care lucrează cu preșcolari cu vârste cuprinse între 3 și 6 ani, în instituțiile publice de învățământ preșcolar din Israel. Dintre instrumentele de cercetare utilizate menționăm: interviul, chestionarul cu răspunsuri deschise și chestionarul cu răspunsuri închise. Cercetarea s-a desfășurat pe o perioadă de doi ani și a examinat efectele participării la un programul de intervenție (o extensie a programului „Învățăm să trăim împreună”) asupra atitudinilor cadrelor didactice. Programul de intervenție se concentrează pe rolul cadrelor didactice din învățământul preșcolar (grădiniță) în cultivarea și dezvoltarea competențelor socio-emoționale ale copiilor. În baza teoriei procesării informațiilor sociale, programul a fost extins și redenumit „Viața într-un grup”, cuprinzând astfel și dezvoltarea competențelor cognitive, alături de cele socio-emoționale. Prin intermediul cercetării, s-a urmărit identificarea răspunsurilor privind următoarea întrebare de cercetare: În ce măsură participarea la programul de intervenție contribuie la îmbunătățirea corpului de cunoștințe și a atitudinilor cadrelor didactice (participante la program) privitoare la dezvoltarea competențelor socio-emoționale și de procesare a informațiilor sociale?

În linii mari, rezultatele cercetării au arătat că profesorii participanți la cercetare au considerat importantă dezvoltarea competențelor socio-emoționale ale copiilor cu care lucrează. Mai mult, cercetarea a demonstrat că profesorii au valorificat experiențe de învățare pentru a dezvolta abilitățile socio-emoționale ale elevilor. În acest sens, profesorii participanți au raportat diferite metode și tehnici de intervenție pe care le utilizează. De asemenea, rezultatele cercetării au arătat că profesorii din învățământul preșcolar au acordat importanță înțelegerii nevoilor și intereselor copiilor. Nu în ultimul rând, rezultatele obținute au sugerat că programul de intervenție (versiunea extinsă) ar putea să promoveze construirea unui climat educațional optim dezvoltării, în grădiniță. Cu toate acestea, concluziile cercetării subliniază, de asemenea, contribuția unor elemente adiționale pentru o dezvoltare optimă, precum implicarea părinților preșcolarilor și continuarea sau consolidarea activităților de dezvoltare socio-emoțională în mediul familial. Modelul conceptual dezvoltat prin intermediul acestei cercetări poate servi drept ghid pentru elaborarea unui program de dezvoltare profesională, destinat cadrelor didactice care urmăresc ca prin activitatea lor să dezvolte competențele socio-emoționale ale copiilor din grădinițe.

Cuvinte-cheie: competențe socio-emoționale, prelucrarea informației sociale, grădiniță, atitudinile cadrelor didactice din învățământul preșcolar.

MULȚUMIRI

Doresc să-mi exprim profunda recunoștință față de coordonatorul științific al acestei cercetări doctorale, Prof. Dr. Mușata Dacia Bocoș, pentru îndrumarea oferită pe parcursul călătoriei mele doctorale.

Adresez mulțumiri speciale echipei doctorale de la D. Atid Lekidum: Danny Shenkar, Avishai Tal, Dr. Yehudit Od-Cohen și Dr. Miri Shaham, pentru că m-au însoțit pe parcursul acestei călătorii.

De asemenea, mulțumesc pentru colaborare cadrelor didactice din instituțiile de învățământ preșcolar și inspectoratului din orașul meu natal pentru sprijinul oferit.

Recunoștința mea se îndreaptă către dragii mei părinți, Aviva și Nisim Shivhon și surorile mele Hagit și Sigal, pentru sprijinul și încurajarea lor nesfârșită.

Nu în ultimul rând, mulțumesc familiei mele iubite, soțului meu Avner și copiilor mei Yael și Ran.

CUPRINS

INTRODUCERE	1
CAPITOLUL I. Fundamentele teoretice ale cercetării	5
CAPITOLUL II. Descrierea programului de intervenție	7
CAPITOLUL III. Metodologia cercetării	10
III.1. Scopul cercetării.....	10
III.2. Întrebări de cercetare.....	10
III.3. Ipoteze ale cercetării	11
III.4. Variabilele cercetării	11
III.5. Paradigma cercetării	12
III.6. Cercetarea-acțiune.....	13
III.7. Etapele cercetării și instrumentar.....	14
CAPITOLUL IV. Rezultate ale cercetării	16
IV.I. Rezultate privind prima întrebare de cercetare și prima ipoteză a cercetării	16
IV.II. Rezultate privind a doua întrebare de cercetare și a doua ipoteză a cercetării	17
IV.3. Rezultate privind a treia întrebare de cercetare și a treia ipoteză a cercetării	18
CAPITOLUL V. Concluzii și implicații	20
V.1. Concluzii	20
V.2. Implicații practice ale cercetării	23
V.3. Implicații teoretice ale cercetării.....	24
V.4. Contribuții practice	24
V.5. Inovație și originalitate.....	25
V.6. Direcții de cercetare	25
Referințe bibliografice	26

INTRODUCERE

„...Mama mi-a spus: Dany, copilul meu este curajos și înțelept. Copilul meu nu va plânge niciodată. Eu nu plâng. Nu. Nu sunt un plângăcios. Acestea sunt doar lacrimi ... lacrimi ...care curg singure. I-am dat lui Nurit o floare mică, frumoasă și albastră. I-am dat lui Nurit un măr. I-am dat totul. Nurit a mâncat mărul. Floarea a aruncat-o în curte. S-a dus să se joace cu un copil - cu un alt copil. Eu nu plâng . Sunt curajos, eu nu sunt un plângăcios! Dar de ce, mamă, de ce curg lacrimile singure?...”(Yalan-Shtekelis, 2005).

După cum sugerează cântecul compus de Miriam Yalan-Shtekelis, apartenența la grup presupune, implicit, rezolvarea unor situații în care sunt necesare abilități socio-emoționale și cognitive. Printre aceste abilități se regăsesc și următoarele: exprimarea emoțiilor, reglarea emoțiilor, abilitățile sociale necesare aderării și integrării într-un grup, abilitatea de a identifica perspectiva altor persoane, abilitatea de a identifica ierarhiile sociale și normele lor, etc.

Schimbarea modului în care este percepută educația a accentuat gradual importanța învățării socio-emoționale pentru dezvoltarea armonioasă a copiilor (Durlak, Weissberg, Dymnicki, Taylor & Schallinger, 2011; Rosenthal, Gat & Zur, 2009). O serie de studii au raportat că programele de intervenție socio-emoțională promovează competențele sociale și reduc problemele de comportament (de ex., Schultz, Ambike, Stapleton, Domitrovich, Schaeffer, & Bartels, 2010). De asemenea, învățarea socio-emoțională a fost asociată cu o adaptare mai bună a elevilor, atitudini pozitive față de sine și față de ceilalți și succes academic. Efectele pozitive ale dezvoltării abilităților socio-emoționale în mediul școlar (sau învățarea socio-emoțională) sunt exprimate prin: comportament prosocial, performanțe bune la evaluări, descreșterea frecvenței de apariție a problemelor comportamentale și mai puține simptome de anxietate sau depresie în rândul elevilor (Brackett, Reyes, River, Elbertson, & Salovey, 2012; Durlak et al., 2011; Greenberg et al., 2003).

Există o recunoaștere implicită a importanței învățării abilităților socio-emoționale în mediul școlar, atât în rândul părinților și a educatorilor, cât și în rândul cercetătorilor și a factorilor de decizie. Câteva dovezi care susțin acest argument pot fi identificate analizând curriculumul școlar (Brackett et al., 2012; Greenberg, Domitrovich, & Bumbarger, 2001). Primii mediatori ai învățării socio-emoționale sunt cadrele didactice din învățământul preșcolar.

Atitudinile cadrelor didactice față de învățarea socio-emoțională pot afecta implementarea, perseverența, coerența și gradul de impact al programelor asupra climatului socio-emoțional din clasă și asupra dezvoltării individuale a fiecărui copil, sub aspectul competențelor sociale și emoționale (Brackett et al., 2012; Guskey, 1988; Heo, Cheatham, Hemmeter, & Noh, 2014; Reinke, Stomont, Herman, Rohini, & Nidhi, 2011; Renjul et al., 2010).

Așadar, prin intermediul acestei cercetări vom investiga atitudinile profesorilor din învățământul preșcolar față de dezvoltarea competențelor socio-emoționale și de a procesarea informației sociale, în grădinițe.

O perspectivă istorică asupra învățământului preșcolar

În anul 1898 a fost inaugurată prima grădiniță evreiască din Israel. Odată cu înființarea statului israelian, în 1949, educația obligatorie a fost reglementată prin lege. Legea privind educația obligatorie prevede că statul este responsabil pentru asigurarea educației gratuite obligatorii în instituții de învățământ, pentru toți copiii din Israel cu vârste cuprinse între 3 și 17 ani. În plus, legea prevede că părinții copiilor sunt obligați să trimită copiii spre acest instituții. Principiul care stă la baza Legii învățământului obligatoriu este egalitatea șanselor în educație pentru toți copiii și eliminarea discriminării pe fondul: situației economice, etniei sau genului de apartenență. Ulterior, în anul 1953 a fost eliberată o nouă Lege a învățământului de stat. În conformitate cu legislația din acest act, în Israel au fost concepute două tipuri principale de educație: învățământul de stat și educație religioasă de stat (de-a lungul anilor, legea a fost modificată, adăugând educație de stat incluzivă). Legea reglementează obiectivele fiecărui curent educațional, curriculumul, precum și adaptarea acestuia la nevoile elevilor de altă etnie (Weissblay, 2013).

În prezent, există două organisme guvernamentale principale care se ocupă de educația și îngrijirea timpurie a copiilor din Israel: Ministerul Securității Sociale, care are în subordine centrele de îngrijire timpurie a copiilor de la naștere până la vârsta de 3 ani și Ministerul Educației, care supervizează și coordonează activitatea instituțiilor din învățământul preșcolar, pentru copii cu vârste cuprinse între 3 și 6 ani. În Israel copiii cu vârste cuprinse între 3 și 6 ani sunt divizați pe grupe (sau clase) în funcție de vârstă. Uneori, sunt comasate mai multe grupe de vârstă (de exemplu, copii cu vârste cuprinse între patru și șase ani). Dorim să precizăm că, în

această teză, terminologia referitoare la modalitatea de organizare a învățământului preșcolar (pe diferite tipuri de structuri) va fi denumită în limba română conform traducerii literale, fidele, a termenilor din limba ebraică, utilizați în Israel. Așadar, în Israel, copiii cu vârste cuprinse între 5 și 6 ani sunt plasați în grădinițe (obligatoriu), copiii în vârstă de 4 ani sunt plasați în pre-grădinițe, iar copiii în vârstă de trei ani sunt plasați în pre-pre-grădinițe.

Curriculum nucleu al grădiniței include o varietate de teme de pregătire pentru lectură și scriere, matematică, științe și tehnologie, educație fizică, arte și abilități necesare vieții cotidiene. Educația religioasă de stat cuprinde un program adițional, care reflectă viziunea ideologiei (mai multe informații pot fi obținute accesând: <http://edu.gov.il/special/Curriculum/pre-school/Pages/kindergarten-list-of-subjects-arab.aspx>).

Atitudinile profesorilor din învățământul preșcolar față de dezvoltarea competențelor socio-emoționale și de procesare a informațiilor sociale ale copiilor din grădiniță

O serie de cercetări au evidențiat importanța competențelor socio-emoționale și a celor de procesare a informațiilor sociale în integrarea și adaptarea socială a copiilor. Mediul școlar furnizează expunere spre o diversitate de situații sociale. Aceste situații pot cauza, pe de-o parte, stres, furie sau pot declanșa comportamente agresive, dar pot, pe de altă parte să constituie reale oportunități pentru dezvoltarea abilităților necesare facilitării integrării și adaptării copiilor la cerințele societății (Shonkoff & Phillips, 2000).

Există o varietate de programe educaționale pentru dezvoltarea abilităților cognitive și socio-emoționale ale copiilor. Majoritatea programelor sunt destinate preșcolarilor și școlărilor de vârstă mică. Programele educaționale pentru dezvoltarea competențelor cognitive și socio-emoționale diferă sub o serie de aspecte. Unele programe sunt furnizate de instructori externi, iar unele de cadrele didactice din grădinițe. De asemenea, unele programe implică și părinții în procesul de învățare, astfel încât activitatea desfășurată în grădinițe sau școli să fie consolidată acasă. Nu în ultimul rând, eficiența unora dintre programele de intervenție a fost evaluată prin studii, în vreme ce alte programe nu au fost supuse unor astfel de evaluări. Cu toate acestea, în majoritatea descrierilor programelor sau a studiilor de evaluare a programelor, nu există nici o precizare privind rolul cadrelor didactice din învățământul preșcolar (a educatorilor) în dezvoltarea abilităților cognitive și socio-emoționale ale copiilor.

Programul de intervenție vizat de cercetarea de față se intitulează „Viața într-un grup”. Populația țintă a programului este reprezentată de cadrele didactice din învățământul preșcolar, care lucrează cu preșcolari cu vârste cuprinse între 3 și 6 ani (din grădinițe). Programul abordează aspecte ale apartenenței la grup, experiența socio-emoțională și relațiile interpersonale din mediul școlar, specifice vârstei copiilor. Programul își propune să ofere un set de instrumente de intervenție pentru profesorii din învățământul preșcolar, concentrându-se pe cultivarea empatiei, integrarea în jocuri comune, precum și abordarea conflictelor și a neînțelegerilor. Extensia programului se fundamentează pe modelul de procesare a informațiilor sociale al lui Crick și Dodge (1994) și a impactului procesării asupra funcționării socio-emoționale.

Totodată, disponibilitatea limitată a instrumentelor de cercetare care facilitează investigarea atitudinilor cadrelor didactice față de învățarea socio-emoțională a fundamentat necesitatea elaborării unui chestionar închis pe această temă. Pentru a permite colectarea datelor privind atitudinile relaționate competențelor de procesare a informației sociale, în cadrul studiului de față, a fost elaborat un chestionar închis.

Limite ale cercetării

Această cercetare s-a desfășurat în perioada 2017-2018, în orașul Petah Tiqwa, situat în zona centrală a Israelului. Populația de cercetare a fost formată din cadre didactice din învățământul preșcolar (grădinițe) care lucrează cu copii cu vârste cuprinse între 3 și 6 ani. Ca parte a dezvoltării profesionale, profesorii au participat la programul de intervenție " Viața într-un grup" la Centrul PISGAH, din Petah Tiqwa (Centrul PISGAH este o instituție pentru dezvoltarea profesională a cadrelor didactice din sistemul de învățământ din Israel). Cadrele didactice participante la această cercetare au beneficiat de o extensie a programului, care aborda adițional temelor privind competențele socio-emoționale, tema competențelor de prelucrare a informației sociale. Cercetarea de față a utilizat următoarele instrumente de cercetare: interviul, chestionarul deschis și chestionarul închis.

CAPITOLUL 1. Fundamentele teoretice ale cercetării

Prin intermediul acestei cercetări s-au explorat atitudinile cadrelor didactice din învățământul preșcolar față de dezvoltarea competențelor socio-emoționale și de procesare a informațiilor sociale, a copiilor din grădinițe. Cercetarea a pornit de la premisa că atât competențele socio-emoționale, cât și cele de prelucrare a informației sociale sunt importante pentru integrare socială optimă a copiilor. Totodată, grădinița poate să constituie un mediu propice, abundent în experiențe sociale, care să promoveze dezvoltarea emoțională, socială și cognitivă a preșcolarilor.

Există diverse programe (de prevenție sau intervenție) care vizează dezvoltarea socio-emoțională și cognitivă a copiilor de vârstă mică. O primă analiză a acestor programe dezvăluie faptul că acestea sunt implementate fie de de instructori externi, fie de cadrele didactice care activează în grădiniță. De asemenea, unele programe de intervenție includ părinții ca participanți activi, care au rolul de a continua sau completa acasă programul desfășurat în grădiniță. Majoritatea programelor, însă, nu au fost evaluate (prin cercetări) din perspectiva rolului pe care îl are cadrul didactic în dezvoltarea competențelor socio-emoționale și cognitive ale preșcolarului.

Cercetarea de față explorează programul de intervenție intitulat „Viața într-un grup”. Acest program de intervenție este destinat cadrelor didactice din învățământul preșcolar, care lucrează cu copii cu vârste cuprinse între 3 și 6 ani. Conținutul programului se concentrează pe experiențele socio-emoționale și relațiile sociale ale copiilor, în cadrul grupei de la grădiniță. Programul își propune să contribuie la dezvoltarea unui set de tehnici și instrumente care pot fi utilizate de profesori în activitatea cu preșcolarii, pentru dezvoltarea empatiei, integrarea în diferite jocuri, abordarea conflictelor și a neînțelegerilor, ș.a. Extensia programului de intervenție s-a fundamentat pe modelul de procesare a informațiilor sociale, conceput de Crick și Dodge (1994).

Considerând numărul relativ redus de instrumente de cercetare care permit investigarea tematicii de cercetare, de interes și pentru această lucrare, s-a impus elaborarea unui chestionar închis. Prin intermediul chestionarului s-a facilitat investigarea importanței atribuită de către profesori dezvoltării competențelor socio-emoționale ale preșcolarilor din grădinițe. De asemenea, a fost tradus un chestionar care permite investigarea convingerilor educatorilor

privind învățarea socio-emoțională și a fost elaborat un chestionar deschis privind procesarea informațiilor sociale.

Cercetarea de față s-a fundamentat pe trei teorii principale: Teoria atașamentului (Bowlby, 1969, 1988), Teoria învățării sociale (Bandura 1977, 1988) și Teoria medierii (Feuerstein, 1991; Klein, 2008). Conceptele-cheie derivate din aceste teorii sunt: competențe socio-emoționale (Denham, 1998, Howes, 1987, Katz & McClellan, 1997), prelucrarea informației sociale (Crick & Dodge, 1994) și medierea. Cuvintele-cheie definitorii pentru programul de intervenție „Viața într-un grup„ sunt: grădiniță, atitudinile profesorilor, competențe socio-emoționale și competențe de prelucrare a informației sociale. În continuare, vor fi prezentate pe scurt aceste concepte.

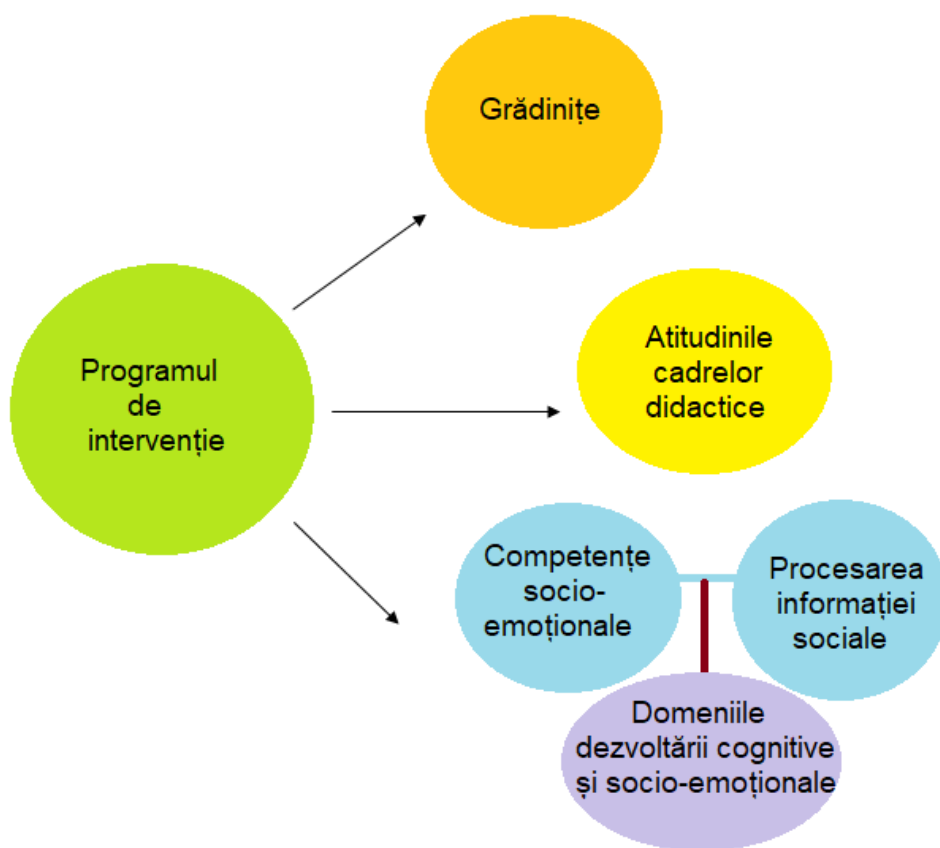

Fig.1.I. Reprezentare grafică a cadrului conceptual al cercetării.

Grădinița - este un concept introdus în 1873 în Germania de Friedrich Fröbel. Conceptul a fost popularizat în întreaga lume, inclusiv în Israel, unde prima grădiniță a fost înființată în

1898. În prezent, Legea privind educația obligatorie în Israel se aplică copiilor cu vârste cuprinse între 3 și 17 ani (Snapir, Sitton & Russo-Zimt, 2012).

Atitudinile profesorilor - atitudinea este un concept teoretic care reprezintă „o *dispoziție de a răspunde favorabil sau nefavorabil unui obiect, persoană, comportament sau eveniment*” (Ajzen, 2005, p. 3). Rezultatele studiilor desfășurate anterior sugerează că atitudinile profesorilor față de învățarea socio-emoțională ar putea fi relaționate dezvoltării preșcolariilor din grădinițe sub aceste aspecte (Brackett et al., 2012; Guskey, 1988; Heo și colab., 2014; Reinke et al., 2010).

Competențe socio-emoționale – după cum sugerează și denumirea, acest tip de competențe reunește competențele emoționale și cele sociale (Domitrovich et al., 2007). Competențele sociale cuprind soluționarea conflictelor, cooperarea și prietenia, capacitatea de a înțelege perspective diferite și capacitatea de exprimare a propriilor dorințe. Competențele emoționale cuprind exprimarea emoțiilor, reglarea emoțiilor și la înțelegerea emoțiilor (Denham, 1998; Howes, 1987; Katz & McClellan, 1997).

Prelucrarea informației sociale - se concentrează pe cunoașterea socială și se bazează pe asumția potrivit căreia comportamentul social, fie că este adaptativ sau dezadaptativ, este guvernat de un mecanism cognitiv-comportamental, activat ca răspuns la indiciile sociale. Din punct de vedere teoretic, cercetarea de față se bazează pe modelul de prelucrare a informațiilor sociale elaborat de Crick & Dodge (1994) și cele șase etape enunțate, care caracterizează comportamentul social: codificarea indicilor sociali, interpretarea lor, clarificarea scopului, accesul la răspuns sau construcția, decizia privind răspunsul și implementarea comportamentală.

Modelul conceptual propus (vezi Fig 1.I) ilustrează faptul programul de intervenție „Viața într-un grup” ia în considerare atât atitudinile profesorilor de grădiniță față de competențele socio-emoționale, cât și cele privitoare la competențele de prelucrare a informației sociale (ale copiilor din grădinițe). Programul de intervenție are ca obiectiv general influențarea pozitivă a atitudinilor cadrelor didactice privind învățarea socio-emoțională.

CAPITOLUL II. Descrierea programului de intervenție

Programul „Învățăm să conviețuim” (Bar, 2007; Rosenthal et al., 2009) este un program de instruire destinat cadrelor didactice debutante, din învățământul preșcolar. Programul a fost

elaborat la Centrul de învățământ pentru educație timpurie a Universității Ebraice din Ierusalim, în baza rezultatelor cercetărilor. Programul cuprinde teme precum, experiența socio-emoțională în grădiniță, interacțiunile sociale dintre copii, exprimarea empatiei și îngrijorarea față de ceilalți, integrarea copiilor în jocuri, conflictele interpersonale și adaptarea copiilor în diferite grupuri în primii ani de viață, etc. Destinatarii inițiali ai programului au fost echipele de profesioniști, care lucrau cu copii de vârste mici, de la naștere până la vârsta de trei ani.

Ulterior, programul a fost adaptat și extins, incluzând astfel profesorii care activau în grădinițe și asistenții lor, care lucrau cu copii cu vârste cuprinse între 3 și 6 ani. Premisa fundamentală a programului este că profesorii care își desfășoară activitatea în grădinițe necesită instruire profesională pentru a dobândi instrumentele necesare (cunoștințe, tehnici și strategii) dezvoltării competențelor socio-emoționale ale copiilor. Prin asimilarea unor cunoștințe și tehnicile ca urmare a participării la program, ar putea crește eficiența profesorului de a identifica și exploata situațiile socio-emoționale din grădiniță ca surse de învățare și de a interveni în mod adecvat. Obiectivele programului sunt următoarele:

- diseminarea cunoștințelor teoretice și a rezultatelor cercetării privind dezvoltarea și învățarea socio-emoțională a copiilor;
- creșterea conștientizării utilității exploatarea experiențelor socio-emoționale, în grădiniță, ca oportunități de învățare și dezvoltarea abilităților necesare gestionării acestor situații;
- conștientizarea atitudinilor și convingerilor față de competențele socio-emoționale și învățarea socio-emoțională. Acest obiectiv este o componentă principală a programului și se bazează pe presupunerea că toți oamenii au atitudini și convingeri derivate din experiențele lor, iar atitudinile influențează comportamentul.

Sesiunile de grup ale programului sunt divizate pe trei componente majore. Prima se referă la experiența de grup și simțul apartenenței la grup, cultivarea empatiei și a comportamentului prosocial. A doua componentă vizează alăturarea copiilor în joc, iar a treia componentă tratează soluționarea conflictelor dintre copii. Sesiunile programului se desfășoară sub forma instrucției (în grup), însoțită de analiza unor studii de caz –secvențe video filmate în grădinițe, care prezintă diverse evenimente sau situații sociale ale copiilor și strategii de intervenție ale cadrelor didactice din grădinițe. În completare, programul este însoțit de trei materiale video de instruire, care prezintă diferite modele de intervenție în situații care apar

frecvent în grădinițe. Materialele rezumă fiecare capitol din programul de instruire ("Copiii învață empatia", "Copiii învață să se joace împreună", "Copiii învață să soluționeze conflictele și confruntările").

Programul cuprinde zece sesiuni de grup, conduse de un formator acreditat. Tabelul 1.II. prezintă conținuturile programului de intervenție destinat cadrelor didactice, intitulat "Viața într-un grup" (o extensie a programului „Învățăm să conviețuim”, descris la începutul acestui subcapitol).

Table 1.II. Tematici abordate în cadrul programului de instruire „Viața într-un grup”

Sesiune	Tematică
1	Introducere și cunoaștere: codul grupului, climatul socio-emoțional
2	Experiența de grup: sociabilitatea copilului și abilitățile sociale
3	Empatia: Definiție. Dezvoltarea empatiei.
4	Empatia (continuare)
5	Empatia: instrument pentru profesorii din grădinițe
6	Aderarea la joc: prerechizite
7	Aderarea la joc: identificarea strategiilor pentru aderarea la joc (strategii pentru profesori)
8	Conflicte: Diferența dintre conflict, agresivitate și violență
9	Conflicte (continuare): strategii de intervenție
10	Rezumatul cursului de formare continuă

Programul a fost implementat de-a lungul anilor în diverse instituții de învățământ din Israel și au fost colectate date privind feedbackul participanților la program. S-a efectuat un studiu de evaluare a impactului programului, în centrele de îngrijire și educație timpurie din Israel, în rândul copiilor cu vârste cuprinse între 15-24 luni și 24-36 de luni (Bar, 2004). Studiul a examinat efectul intervenției asupra unor dimensiuni ale comportamentelor educatorilor și a investigat atât diferențele dintre grupul experimental și grupul de control, cât și diferențele dintre cele două grupe de vârstă ale copiilor din centrele de educație participante (respectiv, 15-24 luni și 24-36 luni). De asemenea, analizele comparative dintre grupul experimental și cel de control au arătat că participanții la program (grupul experimental) au înregistrat mai multe comportamente de sprijin a copiilor (de ex., îmbrățișare, folosirea unui ton calm și blând) când

aceștia experimentau emoții neplăcute intense și au desfășurat mai multe acțiuni pentru dezvoltarea competențelor socio-emoționale ale copiilor (de ex., rezolvarea conflictelor și aderarea la joc) , indiferent de vârsta de referință a copiilor (ambele grupe de vârstă). În linii mari, rezultatele au sugerat că educatorii din grupul de intervenție (indiferent de grupa de vârstă a copiilor cu care lucrau), au avut mai multe comportamente de susținere a copiilor, au prezentat mai multă plăcere și entuziasm față de munca depusă , și au fost mai puțin critici sau punitivi în relația lor cu copiii. Totodată, participarea cadrelor didactice la program a contribuit la tendința de schimbare a direcției așteptate de comportament a copiilor.

CAPITOLUL III. Metodologia cercetării

III.1. Scopul cercetării

Această cercetare a investigat efectele programului de intervenție asupra atitudinilor cadrelor didactice referitoare la competențele socio-emoționale și competențele de prelucrare a informațiilor sociale ale copiilor din învățământul preșcolar (grădinițe).

III.2. Întrebări de cercetare

În acord cu scopul cercetării, s-a formulat întrebare principală de cercetare: Care sunt efectele programului de intervenție asupra atitudinilor cadrelor didactice privind competențele socio-emoționale și competențele de prelucrare a informațiilor sociale ale copiilor din grădinițe?

Totodată, au fost formulate următoarele întrebări secundare de cercetare:

1. Care sunt atitudinile profesorilor privind dezvoltarea competențelor socio-emoționale ale copiilor, în grădiniță?
2. Care sunt atitudinile profesorilor referitoare la dezvoltarea competențelor de prelucrare a informațiilor sociale, în grădiniță?
3. În ce măsură participarea la programul de intervenție este asociată cu schimbări la nivelul atitudinilor și convingerilor profesorilor, privind dezvoltarea competențelor socio-emoționale ale copiilor din grădinițe?

III.3. Ipoteze ale cercetării

Conform ipotezelor formulate, în urma participării la programul de intervenție:

I1. Se vor înregistra atitudini mai pozitive ale profesorilor participanți privind capacitatea lor de a dezvolta competențele socio-emoționale și de prelucrare a informației sociale (ale copiilor cu care lucrează), comparativ cu atitudinile grupului de control.

I2. Se vor înregistra schimbări pozitive la nivelul atitudinilor profesorilor de grădiniță privind capacitatea lor de intervenție asupra comportamentului social și emoțional al copiilor.

I3. Se va constata un nivel mai ridicat al abilităților profesorilor participanți de a cultiva competențele socio-emoționale și de prelucrare a informațiilor sociale ale copiilor.

III.4. Variabilele cercetării

A. Variabila independentă: aplicarea programului de intervenție care constă în cultivarea atitudinilor profesorilor din învățământul preșcolar (grădiniță) față de competențele socio-emoționale și de prelucrare a informațiilor sociale ale copiilor.

B. Variabile dependente:

- Etapele de dezvoltare a atitudinilor față de cultivarea competențelor socio-emoționale ale copiilor din grădinițe;
- Etapele dezvoltării a atitudinilor față de prelucrarea informației sociale la copiii din grădinițe;
- Atitudinile profesorilor cu privire la competențele socio-emoționale ale copiilor și de prelucrare a informației sociale;
- Convingerile cadrelor didactice din învățământul preșcolar față de învățarea socio-emoțională;
- Modalitatea de răspuns a cadrelor didactice la situațiile sociale care apar în grădiniță;

Tabel 1.III. Instrumente de cercetare utilizate pentru măsurarea variabilelor dependente

Variabilă dependentă	Metodă	Instrument de măsurare	Observații - instrument de măsurare
Etapele de dezvoltare a atitudinilor față de cultivarea competențelor socio-	Interviu	Lista de întrebări Grila de interviu	Contribuție originală

emoționale ale copiilor din grădinițe			
Etapile dezvoltării atitudinilor față de prelucrarea informației sociale la copiii din grădinițe	Interviu	Lista de întrebări Grila de interviu	Contribuție originală
Atitudinile profesorilor cu privire la competențele socio-emoționale ale copiilor și prelucrarea informației sociale	Chestionar	Chestionar deschis	Contribuție originală
Convingerile cadrelor didactice din învățământul preșcolar față de învățarea socio-emoțională	Chestionar	Chestionar închis	<i>Assessing teachers' beliefs about social and emotional learning</i> (Brackett, Reyes, Rivers, Elbertson & Salovey, 2012).
Modalitatea de răspuns a cadrelor didactice la situațiile sociale care apar în grădiniță	Chestionar	Chestionar deschis	Contribuție originală

III.5. Paradigma cercetării

Cercetarea de față s-a bazat pe utilizarea metodelor mixte de cercetare, care facilitează obținerea unei imagini comprehensive asupra tematicii de interes și contribuie la validitatea, fiabilitatea și capacitatea de generalizare a rezultatelor cercetării.

III.5.1. Metode mixte de cercetare

Metodele mixte de cercetare combină paradigma de cercetare calitativă și cea cantitativă . Această integrare oferă noi abordări privind colectarea și analiza datelor obținute din cele două paradigme, în conformitate cu întrebarea de cercetare. Datele de cercetare obținute prin cele două metode se completează reciproc (Creswell & Clark, 2011). Scopul utilizării metodelor mixte de

cercetare este, în definitiv, de a accesa o mai bună înțelegere a evenimentului cercetat (Greene, 2007).

În literatura de specialitate există atât argumente care încurajează utilizarea metodelor mixte de cercetare, cât și argumente care critică aceste metode. Criticile metodelor mixte de cercetare stipulează că baza teoretică și presupunerile fundamentale ale celor două abordări sunt diferite. De asemenea, combinarea metodelor calitative și cantitative a generat dezbateri referitoare la capacitatea de generalizare a rezultatelor obținute (comparativ cu utilizarea unei singure metode de cercetare). Totodată, utilizarea metodelor mixte de cercetare poate extinde durata cercetării și necesită resurse multiple. Cercetătorii trebuie să fie bine familiarizați cu cele două paradigme (cantitativă și calitativă) și să sintetizeze rezultatele obținute.

Pe de altă parte, susținătorii utilizării metodelor mixte de cercetare susțin că integrarea metodelor cantitative și calitative furnizează o imagine mai bogată a temei investigate, precum și o viziune profundă și amplă. Mai mult, se argumentează că există domenii sau teme care necesită o evaluare cantitativă, iar adăugarea unei componente calitative îmbogățește înțelegerea. Unul dintre argumentele în favoarea utilizării metodelor mixte este că sporește cunoașterea temei cercetate, îmbogățește corpusul de cunoștințe și validează rezultatele prin utilizarea diferitelor abordări (Alpert, 2010, Creswell, 2009, Tuval-Mashiach, 2013). Întrucât, în mod evident, fiecare abordare are limitări, unii cercetători consideră că integrarea abordărilor distincte poate neutraliza reciproc dezavantajele fiecărei abordări individuale. Datele colectate printr-o metodă, pot întregi datele colectate prin cea de-a doua metodă (calitativă sau cantitativă).

În ultimele două decenii, utilizarea metodelor mixte de cercetare a devenit o parte inseparabilă a cercetării. Tashakkori și Teddlie (2003) susțin, de asemenea, că utilizarea metodelor mixte poate fi considerată o a treia abordare metodologică.

III.6. Cercetarea-acțiune

Primele cercetări-acțiune care s-au desfășurat în domeniul psihologiei sociale s-au axat pe soluționarea conflictelor și reeducarea societății umane după cele două războaie mondiale. Cercetările - acțiune au fost adoptate și în alte domenii de cunoștințe, inclusiv în educație (Zelrmair, 2016).

Definiția inițială a cercetării-acțiune în domeniul educației descria o cercetare în care există o intervenție a unui cercetător sau a unui grup de cercetători. Intervenția vizează

îmbunătățirea conținutului de învățare (pentru studenți) și a condițiilor de muncă (pentru cadrele didactice). Mai mult, scopul intervenției este de a încuraja un nou mod de predare, pe care cercetătorii îl explică educatorilor. Educatorii (sau cadrele didactice) cooperează în procesul de colectare a datelor, iar cercetătorii au cunoștințe și autoritate în domeniul cercetării. Cercetătorii interpretează datele și investighează potențialele modificări care apar la nivelul atitudinilor educatorilor. Critica adusă cercetărilor-acțiune susține că relația dintre cercetător și respondent este tehnică, iar respondenții cercetării nu sunt realmente parteneri pentru identificarea problemei care motivează cercetarea. De asemenea, o altă critică adusă cercetării-acțiune face referire la obiectivitatea sa, deoarece permite cercetătorilor să manipuleze variabilele de cercetare sau respondenții, pentru a influența eficacitatea intervenției (detalii în Zelrmair, 2016).

Studiul de față este o cercetare de auto-acțiune, în care, cercetătorul a investigat atitudinea profesorilor de grădiniță față de tema experienței sociale și emoționale a copiilor în grădiniță, în scopul îmbunătățirii programului de intervenție. Pentru a evalua calitatea cercetării și a obține feedback profesional, a fost solicitată consilierea profesioniștilor din mediul academic (Zelrmair, 2016).

III.7. Etapele cercetării și instrumentar

Tabel.2.III. Designul cercetării: mixt , experiment constatativ.

Etapele cercetării	Obiectiv	Metode de cercetare	Instrumente de cercetare	Eșantion	Analiza datelor
<i>1.a.Cercetare constatativă (Calitativă)</i>	Colectarea datelor privind atitudinile profesorilor de grădiniță referitoare la tema dezvoltării socio-emoționale a copiilor și a procesării informațiilor sociale	Interviu	Lista de 5 întrebări Grila de interviu - contribuție originală	5 cadre didactice din învățământul preșcolar (grădinițe)	Analiza conținutului
	Modalitatea de răspuns a cadrelor didactice la situațiile sociale	Chestionar privind analiza eveniment	Chestionar deschis care cuprindea două situații	12 cadre didactice (grădiniță), participante la	Analiza conținutului

	care apar în grădiniță	elor	sociale din grădiniță, relaționate topicilor programului de intervenție	programul de intervenție	
<i>I.b. Cercetare constatativă (Cantitativă)</i>	Atitudinile profesorilor cu privire la competențele socio-emoționale ale copiilor și prelucrarea informației sociale	Chestionar	Chestionar închis-contribuție originală	34 cadre didactice (grădinițe) - formare continuă	Analize statistice
Implementarea programului de intervenție					
<i>Cercetare experimentală</i>	Colectarea datelor referitoare la atitudinile profesorilor de grădiniță cu privire la dezvoltarea socio-emoțională și prelucrarea informației sociale	Interviu	Lista de 5 întrebări Ghid de interviu - contribuție originală	5 cadre didactice din învățământul preșcolar (grădiniță)	Analiza conținutului
	Examinarea modului în care cadrele didactice răspund sau reacționează la evenimentele sociale care apar în grădiniță	Chestionar	Chestionar deschis	11 cadre didactice (grădiniță), participante la programul de intervenție	
	Explorarea atitudinilor profesorilor cu privire la tema competențelor	Chestionar	Chestionar închis-contribuție originală	Grup experimental: 25 de cadre didactice	

	socio-emoționale ale copiilor și prelucrarea informației sociale			Grup de control: 26 de cadre didactice
<i>Cercetare experimentală</i>	Investigarea atitudinilor cadrelor didactice din învățământul preșcolar față de învățarea socio-emoțională	Chestionar	Chestionar închis	Grup experimental: 31 de cadre didactice Grup de control: 27 de cadre didactice

Numărul total de participanți la cercetarea de față a fost de 65 de cadre didactice din învățământul preșcolar (grădiniță).

CAPITOLUL IV. Rezultate ale cercetării

IV.I. Rezultate privind prima întrebare de cercetare și prima ipoteză a cercetării

RQ1. Care sunt atitudinile profesorilor privind cultivarea/dezvoltarea competențelor socio-emoționale ale copiilor, în grădiniță?

H1. Se vor înregistra atitudini mai pozitive ale profesorilor participanți privind capacitatea lor de a dezvolta competențele socio-emoționale și de prelucrare a informației sociale (ale copiilor), comparativ cu atitudinile grupului de control.

Tabel I.IV. Teme identificate și categorii asociate

Teme	Identificarea competențelor sociale și emoționale	
Categorii	1. Identificarea competențelor sociale ale copiilor din grădiniță	“Eu identific competențele emoționale...”
	2. Utilizarea competențelor sociale	“... au venit și au discutat cu ea, în încercarea de a media...”
	3. Identificarea competențelor emoționale ale copiilor din grădiniță	“... există copii care pur și simplu sunt înzestrați cu inteligență emoțională...”

4. Utilizarea competențelor emoționale

„... dacă observă că o altă persoană plânge, se îndreaptă imediat spre aceasta ...”

IV.II. Rezultate privind a doua întrebare de cercetare și a doua ipoteză a cercetării

RQ2. Care sunt atitudinile profesorilor referitoare la dezvoltarea competențelor de prelucrare a informațiilor sociale, în grădiniță?

I2. Se vor înregistra schimbări pozitive la nivelul atitudinilor profesorilor de grădiniță privind capacitatea lor de intervenție asupra comportamentului social și emoțional al copiilor.

Tabel 2.IV. Teme și categorii derivate din datele colectate prin chestionarul deschis (post-intervenție)

Teme		Dimensiuni emoționale
Categorie	1. Exprimarea emoțiilor/dorințelor/nevoilor	"(El) a încercat să se exprime ... dar nu l-au ascultat". "(Ea) strigă și țipă ..."
	2. Înțelegerea emoțiilor/dorințelor/nevoilor	"Copilul va înțelege că vreau să mă joc" "Ei nu au interpretat corect expresia facială și mișcările corpului" "Ei nu erau conștienți de sentimentele lui" "Poate că băieții nu au identificat nevoile și emoțiile lui" "(Ea) nu înțelege că ceilalți doresc să se joace împreună cu ea, ci crede că vor să îi ia jucăriile"
Teme		Dimensiuni sociale
Categorie	1. Împărtășirea jucăriilor cu alți copii	"Aș dori să iau mașina roșie și să mă joc cu prietenii mei"
	2. Prietenie și cooperare	"Dificultatea de a se juca împreună cu alți doi copii ..."
	3. Respingere socială	"A face față respingerii ..."
	4. Sentimentul de apartenență	"Nu simțea că face parte din grup, cu toate că își dorea acest lucru..."
	5. Roluri în cadrul grupului	"Un băiat dominant care stabilește regulile ... o fată dominantă ..."
Teme		Aspecte cognitive - Abilități necesare intervenției și modalități de răspuns ale profesorului de grădiniță
Categorie	1. Citirea hărții sociale / codarea	"Profesorul clarifică împreună cu copiii ce s-a întâmplat ... ajută la înțelegerea situației"
	2. Cadrele didactice ca mediatori ai exprimării	"...mediază o conversație dintre copii..."

emoțiilor

3. Rezolvarea de probleme

*"..Îi ajuta să ajungă la o soluție ...
ulterior, ei pot ajunge singuri la o soluție
pe care să o accepte toată lumea"*

IV.3. Rezultate privind a treia întrebare de cercetare și a treia ipoteză a cercetării

IV.3.1. Investigarea diferențelor de atitudine (pre/post intervenție) ale grupului experimental/de control privind cele patru dimensiuni ale competenței sociale

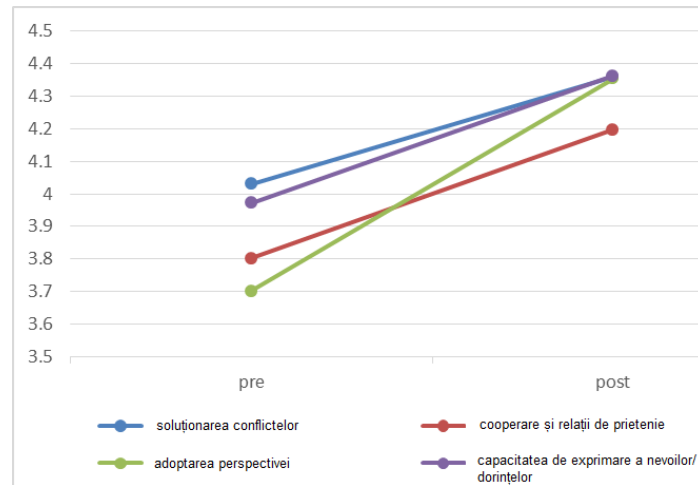

Fig.1.IV. Grup experimental

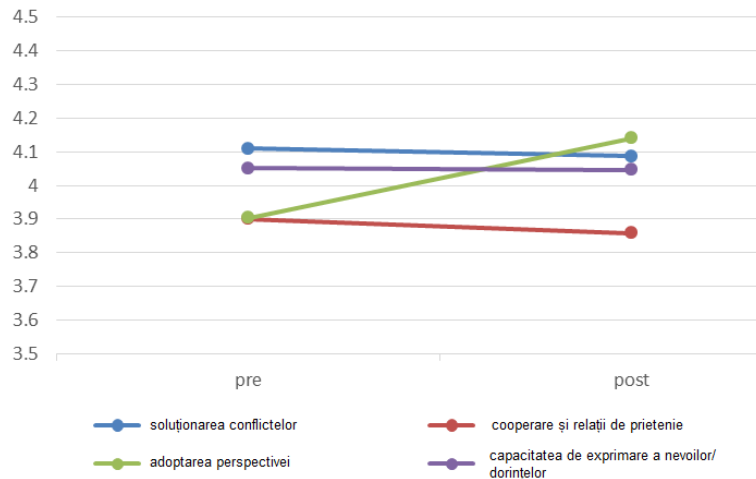

Fig.2.IV. Grup de control

Participarea la programul de intervenție a influențat în mod pozitiv atitudinile cadrelor didactice (din grupul experimental) privind importanța dezvoltării competențelor sociale.

IV.3.2. Investigarea diferențelor de atitudine (pre/post intervenție) ale grupului experimental/de control privind cele trei dimensiuni ale competenței emoționale

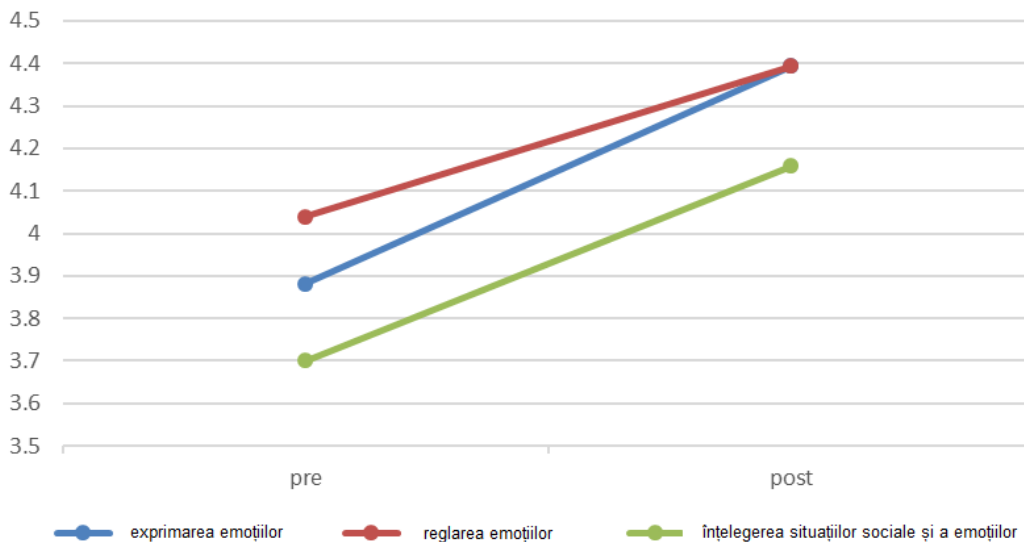

Fig.3.IV. Grup experimental

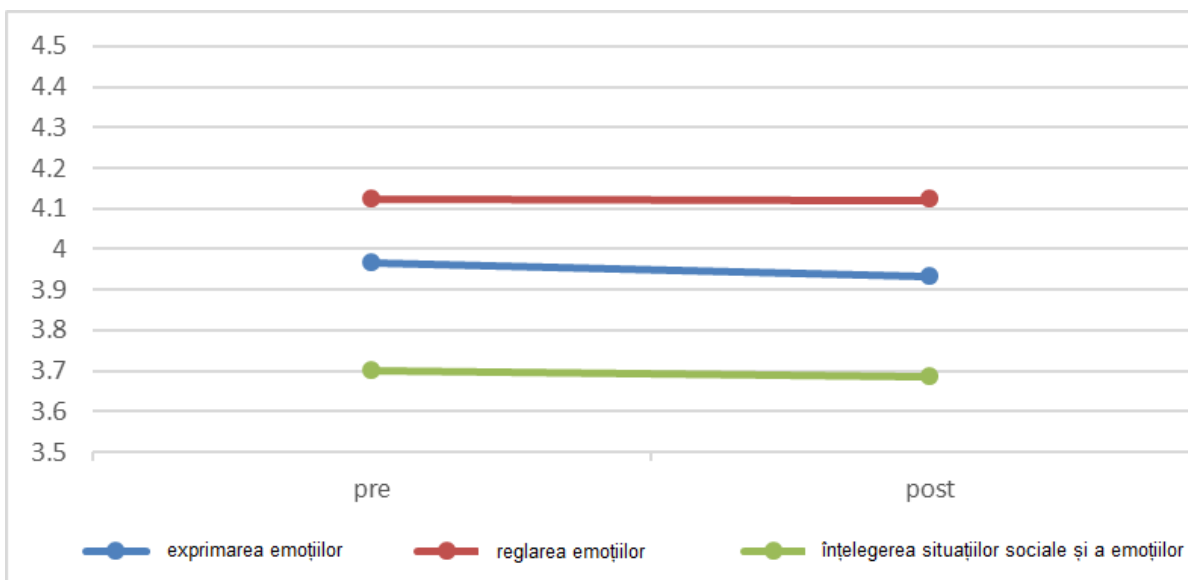

Fig.4.IV. Grup de control

Tabel 3.IV. Statistici descriptive ale variabilelor cercetării (pentru întreg eșantionul de participanți)

Variabilă	Componente	Pre-intervenție (n=65)		Post-intervenție (n=51)	
		M	SD	M	SD
Competențe sociale	Rezolvarea conflictelor	3.93	0.53	4.22	0.81
	Cooperare și prietenie	3.71	0.67	4.03	0.88
	Înțelegerea perspective altei persoane	3.69	0.88	4.24	0.82
	Abilitatea de exprimare a dorințelor	3.91	0.69	4.20	0.83
Competențe emoționale	Exprimarea emoțiilor	3.80	0.89	4.16	0.96
	Reglarea emoțiilor	3.95	0.70	4.25	1.01
	Abilități socio- emoționale	3.54	0.88	3.92	1.20
Atitudini privind învățarea socio-emoțională	Confort	-	-	4.04	0.84
	Angajament	-	-	3.81	0.94
	Cultură (răspândire)	-	-	2.74	1.06

Notă. M=media; SD=abatere standard; n=număr de participanți.

Programul de intervenție a influențat în mod pozitiv atitudinea profesorilor de grădiniță din grupul experimental privind rolul dezvoltării competențelor socio-emoționale. Rezultatele (Tabelul 3.IV) arată o medie moderată spre ridicată a scorurilor variabilelor confort și angajament privind învățarea socio-emoțională și o medie mai mică de 3 pentru aspectul de răspândire a acestui tip de învățare .

CAPITOLUL V. Concluzii și implicații

V.1. Concluzii

Prin intermediul acestei cercetări s-a elaborat un model extins al intervenției pentru dezvoltarea competențelor socio-emoționale și de prelucrare a informației sociale, care ar putea avea utilitate în rândul cadrelor didactice din învățământul preșcolar (grădinițe). La nivel conceptual, rezultatele cercetării facilitează dezvoltarea unui ghid care descrie modalități de intervenție pentru dezvoltarea competențelor socio-emoționale (*en.* Social-emotional

competence, SEC) și competențelor de procesare a informației sociale (*en.* Social-information processing, SIP). Figura 1.V prezintă modelul extins al intervenției.

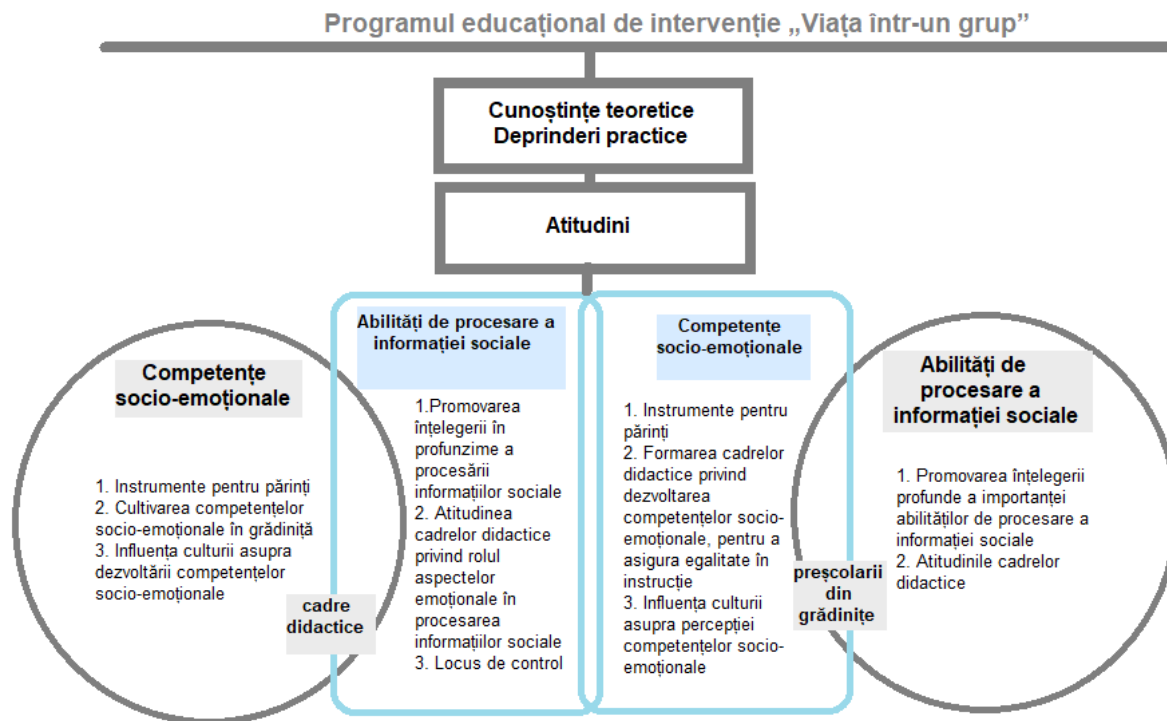

Figura 1.V. Modelul conceptual (extins) al intervenției pentru dezvoltarea competențelor socio-emoționale și de procesare a informațiilor sociale (o contribuție originală a cercetării)

Modelul conceptual reprezintă o viziune holistică și integrativă a intervenției, cuprinzând mai multe domenii ale dezvoltării umane: combină aspecte cognitive, emoționale și sociale. Modelul este, de asemenea, modular, și reflectă relația de interdependență dintre cadrele didactice care își desfășoară activitatea în învățământul preșcolar și copiii cu care își desfășoară activitatea didactică. Acesta poate fi adaptat la diverse medii de învățare și pentru diverse niveluri de vârstă, în copilărie. Modelul conceptual obținut prin extindere în urma cercetării (Fig. 1.V.) se fundamentează pe teorii educaționale și modele de învățare din copilăria timpurie. Atât cunoștințele practice și teoretice, cât și atitudinile și convingerile cadrelor didactice (din învățământul preșcolar) față de competențele socio-emoționale și de prelucrare a informației sociale servesc drept bază pentru promovarea proceselor de învățare și dezvoltare a copiilor.

Cercetarea de față a analizat competențele socio-emoționale și cele de prelucrare a informației sociale ca două concepte separate, care se intersectează și se influențează reciproc. Modelul conceptual al intervenției (Fig.1.V) adresează extensiile fiecărui concept separat, dar surprinde intersectarea și relațiile dintre cele două concepte de bază.

Obiectivele programului de intervenție „Viața într-un grup” au fost:

- Facilitarea accesului cadrelor didactice la cunoștințele teoretice și de cercetare privind învățarea socio-emoțională a copiilor;
- Dezvoltarea unui set de instrumente practice pentru profesori (îmbunătățirea abilităților de intervenție și a modalităților de răspuns) pentru identificarea situațiilor socio-emoționale în grădiniță;
- Creșterea gradului de conștientizare privind rolul competențelor socio-emoționale și impactul atitudinilor și a convingerilor cadrelor didactice asupra activităților de dezvoltare a acestor competențe.

În urma analizei datelor obținute în această cercetare și a interpretării rezultatelor s-a conturat concluzia potrivit căreia programul de intervenție a atins obiectivele propuse (în rândul populației de cercetare). De asemenea, s-a evidențiat că profesorii care lucrează în grădinițe consideră esențial rolul părinților în dezvoltarea competențelor socio-emoționale ale copiilor și, prin urmare, modelul extins cuprinde recomandări referitoare la implicarea părinților în programul de intervenție pentru dezvoltarea competențelor socio-emoționale ale copiilor lor.

Modelul de intervenție evidențiază, de asemenea, importanța cadrelor didactice ca mediatori ai diverselor situații sociale și emoționale care apar între preșcolari. Totodată, modelul cuprinde: elemente ale climatului educațional, persoane-cheie cu rol de conducere și supraveghere și accentuează necesitatea diseminării rezultatelor cercetării cu directorii și supervizorii din sistemul de învățământ.

Adițional competențelor socio-emoționale, modelul de intervenție propus adresează competențele de procesare a informațiilor sociale. Având în vedere disponibilitatea limitată a studiilor care investighează procesarea informației sociale din perspectiva cadrelor didactice din învățământul preșcolar, recomandările de intervenție conturate aici s-au bazat preponderent pe interpretarea rezultatelor obținute în această cercetare. Având în vedere impactul procesării informațiilor sociale asupra adaptării în copilăria timpurie și în viața adultă, devine necesară

desfășurarea acțiunilor de informare și conștientizare, desfășurate cu cadre didactice, privind rolul procesării informațiilor sociale în grădinițe. Nu în ultimul rând, modelul conceptual prezintă rolul cadrelor didactice în gestionarea divergențelor de perspectivă care apar interacțiunile sociale dintre copii și în oferirea instrumentelor adecvate de coping.

V.2. Implicații practice ale cercetării

În primul rând, în baza rezultatelor obținute în această cercetare s-a conturat recomandarea de a elabora un ghid pentru dezvoltarea profesională a cadrelor didactice din grădinițe și pentru părinții copiilor, pe tema dezvoltării competențelor socio-emoționale și a celor de procesare a informațiilor sociale. Astfel de ghiduri ar putea să contribuie la sporirea gradului de conștientizare privind rolul acestor competențe și pot oferi sugestii de intervenție, atât pentru profesorii din grădinițe, cât și pentru părinții copiilor.

În al doilea rând, considerând faptul că programul de intervenție destinat cadrelor didactice utilizează materiale vizuale ale unor evenimente socio-emoționale (care au fost filmate în grădiniță), se recomandă utilizarea unor instrumente similare și în programele viitoare, întrucât analiza acestor scenarii permite identificarea unor modalități de intervenție racordate nevoilor reale.

De asemenea, ar putea fi utilă dezbateră temei locusului de control în cadrul sesiunilor de întâlnire cu cadrele didactice. Locusul extern de control presupune atribuirea externă a responsabilității unor situații sau evenimente. Locusul intern de control presupune convingerea că prin forțe proprii se poate acționa asupra unor evenimente sau situații (implică o asumare a responsabilității). Locusul de control al copiilor ar putea să influențeze selecția strategiilor rezolutive pentru aplanarea conflictelor. Înțelegerea diferențelor dintre cele două modalități de atribuire a controlului și cunoașterea copiilor poate să sprijine oferirea instrumentelor potrivite pentru fiecare copil, astfel încât acesta să poată face față cu succes situațiilor socio-emoționale. Totodată, pentru a putea interveni în mod eficient în medierea diverselor situații sociale ale copiilor, un punct de plecare ar putea fi reprezentat de conștientizarea de către cadrele didactice a propriilor emoții și abilități de reglare emoțională.

În încheiere, în baza rezultatelor obținute în cadrul acestei cercetări se recomandă alocarea resurselor pentru formarea cadrelor didactice din instituțiile de învățământ privind

dezvoltarea competențelor socio-emoționale și a celor de procesare a informațiilor sociale, în învățământul preșcolar.

V.3. Implicații teoretice ale cercetării

Cercetarea de față constituie un studiu de evaluare a programului de intervenție „Viața într-un grup”. Programul vizează competențele socio-emoționale și a fost extins, cuprinzând astfel competențele de procesare a informațiilor sociale. Așadar, această cercetare a contribuit la expansiunea cunoștințelor din domeniu privind programele de intervenție care promovează competențele socio-emoționale și cognitive, oferind rezultate ale evaluării programului.

Eficiența unei versiuni anterioare, simplificate a programului de intervenție „Viața într-un grup” a fost explorată anterior, pe un eșantion de participanți din centrele de îngrijire a copiilor de la naștere până la vârsta de 3 ani. Populația de cercetare a acestei cercetări a fost alcătuită din cadre didactice din învățământul preșcolar (grădinițe), care lucrează cu copii cu vârste cuprinse între 3 și 6 ani. Prin urmare, prin intermediul cercetării de față s-au extins și completat datele disponibile, privind atitudinile cadrelor didactice față de învățarea socio-emoțională. Totodată, cercetarea de față a abordat interconectat competențele socio-emoționale (Shonkoff & Phillips, 2000) și cele de procesare a informațiilor sociale (Crick & Dodge, 1994; Lemerise & Arsenio, 2000). În consecință, rezultatele obținute pot fi considerate originale și inovatoare.

V.4. Contribuții practice

Referitor la contribuțiile practice ale acestei lucrări, considerăm că modelul dezvoltat în baza rezultatelor obținute aici poate servi drept cadru de lucru pentru instruirea cadrelor didactice din grădinițe privind intervențiile pentru dezvoltarea competențelor socio-emoționale și de procesare a informațiilor sociale. Conform datelor colectate în cadrul acestei cercetări, cadrele didactice din învățământul preșcolar (grădiniță) se simt responsabile în ceea ce privește învățarea socio-emoțională, în grădiniță. Cu toate acestea, mediul cultural, care include personalul cu rol de conducere și supervizare, nu împărtășește această viziune. Mesajele transmise de cultura din care fac parte cadrele didactice care desfășoară activități de învățare socio-emoțională cu preșcolarii pot influența activitatea lor. Așadar, diseminarea rezultatelor acestei cercetări

personalului cu funcții de conducere și supervizare ar putea să aibă un impact pozitiv asupra atitudinilor lor privind învățarea socio-emoțională și asupra implementării acestui tip de activități, în grădinițe.

V.5. Inovație și originalitate

Numărul redus de instrumente de cercetare care abordează atitudinile și credințele cadrelor didactice față de tema învățării socio-emoționale a condus la elaborarea unui chestionar care să faciliteze colectarea datelor referitoare la această variabilă. De asemenea, în cadrul acestei cercetări, chestionarul Teacher SEL Beliefs Scale Questionnaire (Brackett et al., 2012) a fost tradus în ebraică și poate fi utilizat, pe viitor, de către cercetătorii din Israel. Acest instrument de cercetare măsoară trei dimensiuni ale atitudinilor cadrelor didactice privind învățarea socio-emoțională: confort, angajament și cultură.

În scopul extinderii cercetării asupra tematicii prelucrării informației sociale, a fost elaborat un chestionar cu răspunsuri deschise. În urma revizuirii literaturii disponibile nu s-au identificat studii care să investigheze atitudinile cadrelor didactice asupra competențelor de prelucrare a informației sociale. În plus, un număr relativ redus de studii au investigat atitudinea cadrelor didactice din învățământul preșcolar privind aspectele emoționale, ca parte a procesării informațiilor sociale. Toate aceste elemente contribuie la originalitatea cercetării de față.

V.6. Direcții de cercetare

Pornind de la rezultatele obținute, s-au conturat următoarele direcții de cercetare viitoare:

1. O cercetare cu un design similar cu cel al prezentei cercetări, dar care să utilizeze ca metodă de cercetare observarea comportamentului cadrelor didactice din grădinițe.
2. O cercetare cu un design similar cu cel al prezentei cercetări, care să includă observarea comportamentului copiilor.
3. O cercetare care investighează atitudinile cadrelor didactice cu privire la procesul de prelucrare a informațiilor sociale.
4. O cercetare care investighează atitudinile cadrelor didactice cu privire la aspectele emoționale și sociale relaționate procesului de prelucrare a informațiilor sociale.

Referințe bibliografice

- A file of curricula for teachers (n.d.). Retrieved online: <http://edu.gov.il/special/Curriculum/pre-school/Pages/kindergarten-list-of-subjects-arab.aspx>
- Ajzen, I. (2005). *Attitudes, personality, and behavior* (2nd ed.). Milton-Keynes, UK: Open University Press (McGraw-Hill).
- Alpert, B. (2010). Combining qualitative and quantitative analysis in research. In: L. Kacen & M. Krummer-Nevo, (Eds.). *Data analysis in qualitative research*. Beer-Sheba: Ben Gurion University of the Negev. [Hebrew].
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*: Prentice-Hall, Inc.
- Bar, T. (2007). *Cultivation of social-emotional competence of toddlers in educational frameworks: The educator's role*. Ph.D. Dissertation. Jerusalem: Hebrew University of Jerusalem, School of Social Work. [Hebrew].
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss (Vol. 1: Attachment)*. NY: Basic Books.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. NY: Basic Books.
- Brackett, M.A., Reyes, M.R., Rivers, S.E., Elbertson, N.A., & Salovey, P. (2012). Assessing teachers' beliefs about social and emotional learning. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 30(3), 219-236.
- Creswell, J.W. (2009). *Research design: Quantitative, and mix methods approaches*. (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Creswell, J.W., & Clark, V.L.P. (2011). *Designing and conducting mixed methods research*. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publication.
- Crick, N.R., & Dodge, K.A. (1994). Social information- processing mechanisms in reactive and proactive aggression. *Child Development*, 67(3), 993-1002.
- Denham, S.A. (1998). *Emotional development in young children*. The Guilford Series on Social and Emotional Development. New York: Guilford Press.
- Domitrovich, C.E., Cortes, R.C., & Greenberg, M.T. (2007). Improving young children's social and emotional competence: A randomized trial of the preschool "PATHS" curriculum. *The Journal of Primary Prevention*, 28(2), 67-91.
- Durlak, J.A., Weissberg, R.P., Dymnicki, A.B., Taylor, R.D., & Schellinger, K.B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development*, 82(1), 405-432.
- Feuerstein, R. & Feuerstein, S. (1991) Mediated learning experience: A theoretical review. In R. Feuerstein, P. Klein, & A. J. Tannenbaum (Eds.), *Mediated Learning Experience (MLE): Theoretical, psychosocial and learning implications* (pp. 3-51). London. England: Freund Publishing House.
- Greene, J.C. (2007). *Mixed methods in social inquiry*. San Francisco: Jossey Bass.
- Greenberg, M.T., Domitrovich, C., & Bumbarger, B. (2001). The prevention of mental disorders in school-aged children: Current state of the field. *Prevention & Treatment*, 4(1), 1-62.
- Greenberg, M.T., Weissberg, R.P., O'Brien, M.U., Zins, J.E., Fredericks, L., Resnik, H., & Elias, M.J. (2003). Enhancing school-based prevention and youth development through coordinated social, emotional, and academic learning. *American Psychologist*, 58(6-7), 466-474.
- Guskey, T.R. (1988). Teacher efficacy, self-concept, and attitudes toward the implementation of instructional innovation. *Teaching and Teacher Education*, 4(1), 63-69.
- Heo, K.H., Cheatham, G.A., Hemmeter, M.L., & Noh, J. (2014). Korean early childhood educators' perceptions of importance and implementation of strategies to address young children's social-emotional competence. *Journal of Early Intervention*, 36(1), 49-66.
- Howes, C. (1987). Social competence with peers in young children: Developmental sequences. *Developmental Review*, 7(3), 252-272.
- Katz, L.G., & McClellan, D.E. (1997). *Fostering children's social competence: The Teacher's role. Volume 8 of the NAEYC Research into Practice Series*. Washington, DC: NAEYC.
- Klein, P. (2008). Quality of the educational process: Interaction between children and adults. In P. Klein & Y. Yavlon (Eds.), *From research to action in early childhood education* (pp. 91-113). Jerusalem: The Israeli National Academy of Sciences. [Hebrew]
- Lemerise, E. A. & Arsenio, W. F. (2000) An integrated model of emotion processes and cognition in social information processing. *Child Development*, 71(1), 107-118.

- Reinke, W.M., Stormont, M., Herman, K.C., Puri, R., & Goel, N. (2011). Supporting children's mental health in schools: Teacher perceptions of needs, roles, and barriers. *School Psychology Quarterly*, 26(1), 1.
- Renjul, J., Nyalali, K., Andrew, B., Kishamawe, C., Kimaryo, M., Remes, P., Chagalucha, J., & Obasi, A. (2010). Scaling up a school-based sexual and reproductive health intervention in rural Tanzania: A process evaluation describing the implementation realities for the teachers. *Health Education Research*, 25(6), 903-916.
- Rosenthal, M., Gat, L., & Zur, H. (2009). *No one is born violent. The social and emotional life of little children*. Tel Aviv: Hakibbutz Hameuchad Publishing [Hebrew].
- Schultz, D., Ambike, A., Stapleton, L. M., Domitrovich, C. E., Schaeffer, C. M., & Bartels, B. (2010). Development of a questionnaire assessing teacher perceived support for and attitudes about social and emotional learning. *Early Education & Development*, 21(6), 865-885.
- Shonkoff, J.P., & Phillips, D.A. (Eds.). (2000). *From neurons to neighborhoods: The science of early childhood development*. Washington, DC: National Academy Press.
- Snafir, M., Siton, S., & Rosso-Zimet, G. (2012). *The Israeli kindergarten in 20th century*. Jerusalem: Art Plus. [Hebrew].
- Tashakkori, A., & Teddlie, C. (Eds.) (2003). *The handbook of mixed methods in the social and behavioral sciences*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Tuval-Mashiach, R. (2013). Challenges, tensions, and solutions in teaching qualitative Research in the social sciences. In: O. Hazzan & L. Nutov (Eds.), *Teaching qualitative research: Challenges, principles, implementation*. (pp. 23-51). Tel Aviv: MOFET. [Hebrew].
- Weissblay, E. (2013). *The Education system in Israel – Main Issues discussed in the Committee of Education, Sport, and Culture*. Report Submitted to the Committee of Education, Sport, and Culture. Jerusalem; Center of Research and Information of the Knesset. Retrieved from: <http://www.knesset.gov.il/mmm/data/pdf/m03160.pdf> [Hebrew].
- Yalan-Shtekelis, M. (2005). *I gave a flower to Nurit*. Or Yehuda: Kinneret, Zmora Bitan, Dvir Press. [Hebrew].
- Zelrmair, M. (2016). Action research in action: History, characteristics, criticism. In N. Sabar-Ben Yehoshua (Ed.) *Trends and genres in qualitative research: Perceptions, strategies, and advanced tools*, Tel Aviv: MOFET Institute. [Hebrew].